

Medzi vedou a politikou – večná dilema histórie?

Cieľom aktuálnej témy nášho **Fóra** je diskusia o večnej dileme histórie, ktorej od svojho vzniku bola - a aj v súčasnosti stále zostáva - vystavená.

Má byť (a môže vôbec byť) história nezávislou a spoločensky nezainteresovanou vedou? Do akej miery má história slúžiť spoločenskej objednávke?

Je možné zbaviť sa nánosu rôznych ideológií pri interpretovaní dejín? Kto má právo rozhodovať a určovať, ako sa majú interpretovať konkrétne historické javy a osobnosti? Má právo zasahovať do tohto procesu laik?

Prečo politici nevyhnutne potrebujú využívať historickú argumentáciu pri presadzovaní svojich politických cieľov a prestanú s tým niekedy?

Kde sú teda hranice medzi vedou a politickým využívaním či dokonca zneužívaním histórie? Kde končí objektívna veda a kde začína byť história „slúžkou politiky“?

Tieto a celý rad ďalších otázok vyvoláva dejepisectvo už niekoľko stáročí. Historická skúsenosť i prítomnosť, v ktorej žijeme, nás učí, že kým zostane oficiálna interpretácia spoločnej minulosti súčasťou vytvárania a posilňovania spoločnej identity príslušníkov štátoprávných celkov (medzi ktoré patrí Slovenská republika, rovnako ako Európska únia), bude sa od historiografie žiadať aj to, aby plnila funkciu sprostredkovateľa historických faktov a argumentov na cielené budovanie historickej pamäti. Rovnaká funkcia sa bude prisudzovať dejepisu – priamemu nástroju formovania hodnotového sveta mladej generácie. Netreba pripomínať, že každý režim má záujem budovať vlastný pozitívny obraz, a to nielen obraz o krajine resp. štáte, ale aj o svojich elitách a ideových resp. ideologických orientáciách. A to v súčasnosti, i pri interpretovaní vlastnej minulosti.

Impulzom k debate, ktorú chceme vyvolať, neboli všeobecné otázky o objektivite vedy, či úvahy o filozofii dejín. Viedla nás k tomu konkrétna akcia časti európskej historickej obce, ktorá vo svojom apele **Výzva z Blois** z 28. októbra 2008 protestovala voči pokusom niektorých štátov a Európskej únie zákonne stanoviť, ako interpretovať niektoré historické javy. Za najnegatívnejšie považovali autori Výzvy nielen zásahy politiky do slobody výskumu, ale formu, akou sa o to usiluje: zákona s možnosťou sankcií. Výzva vyvolala súhlasné i odmietavé reakcie historikov, politikov a širšej verejnosti. Diskusie, ktoré pôvodne reagovali najmä na situáciu vo Francúzsku, nie sú ani pre nás tak vzdialenou a odťažitou záležitosťou, akou by sa mohli na prvý pohľad zdať. Dôkazom sú najmä – pre mimoriadne

stojaté vody slovenskej historiografie doslova búrlivé – reakcie a iniciatívy v súvislosti s *Lex Hlinka* na jeseň roku 2007.

Napriek tomu, že pod *Výzvou z Blois* figurujú momentálne podpisy troch historikov zo Slovenska, k tejto téme sa nerozprúdila prakticky žiadna debata. Ohlas nenašla ani priama iniciatíva Eleny Mannovej v rámci Slovenskej historickej spoločnosti v novembri 2008. Boli by sme radi, keby sa naše **Fórum** stalo priestorom pre vecnú a nekonfrontačnú diskusiu na túto stále aktuálnu tému.

Ako úvod do diskusie uverejňujeme [slovenský preklad Výzvy z Blois](#) a [štúdiu Michala Kšiňana](#), charakterizujúcu situáciu vo Francúzsku, ktorá Výzve predchádzala, ako aj s tým spojené reakcie a diskusie.

Zaujímavým apelom bol tiež článok Timothy Gartona Asha o cieľoch Výzvy z Blois a s tým spojených aktivít, uverejnený vo viacerých európskych denníkoch ([v angličtine](#) v The Guardian) [v poľštine](#) v denníku Gazeta Wyborcza). Následný komentár respektíve zhodnotenie dosahu *Výzvy z Blois* uverejnil v januári 2009 Pierre Nora, predseda spoločnosti *Liberté pour l'histoire* (Sloboda pre históriu), ktorá celú akciu iniciovala (toto oficiálne stanovisko je dostupné [tu](#)).

Veríme, že Vás podnietia k tomu, aby ste aj Vy vyjadrili svoj názor.

Gabriela Dudeková